

Scenariusze rozwoju usług wsparcia rodziny i pomocy społecznej w kontekście 500+

Dr hab. Ryszard Szarfenberg

Uniwersytet Warszawski

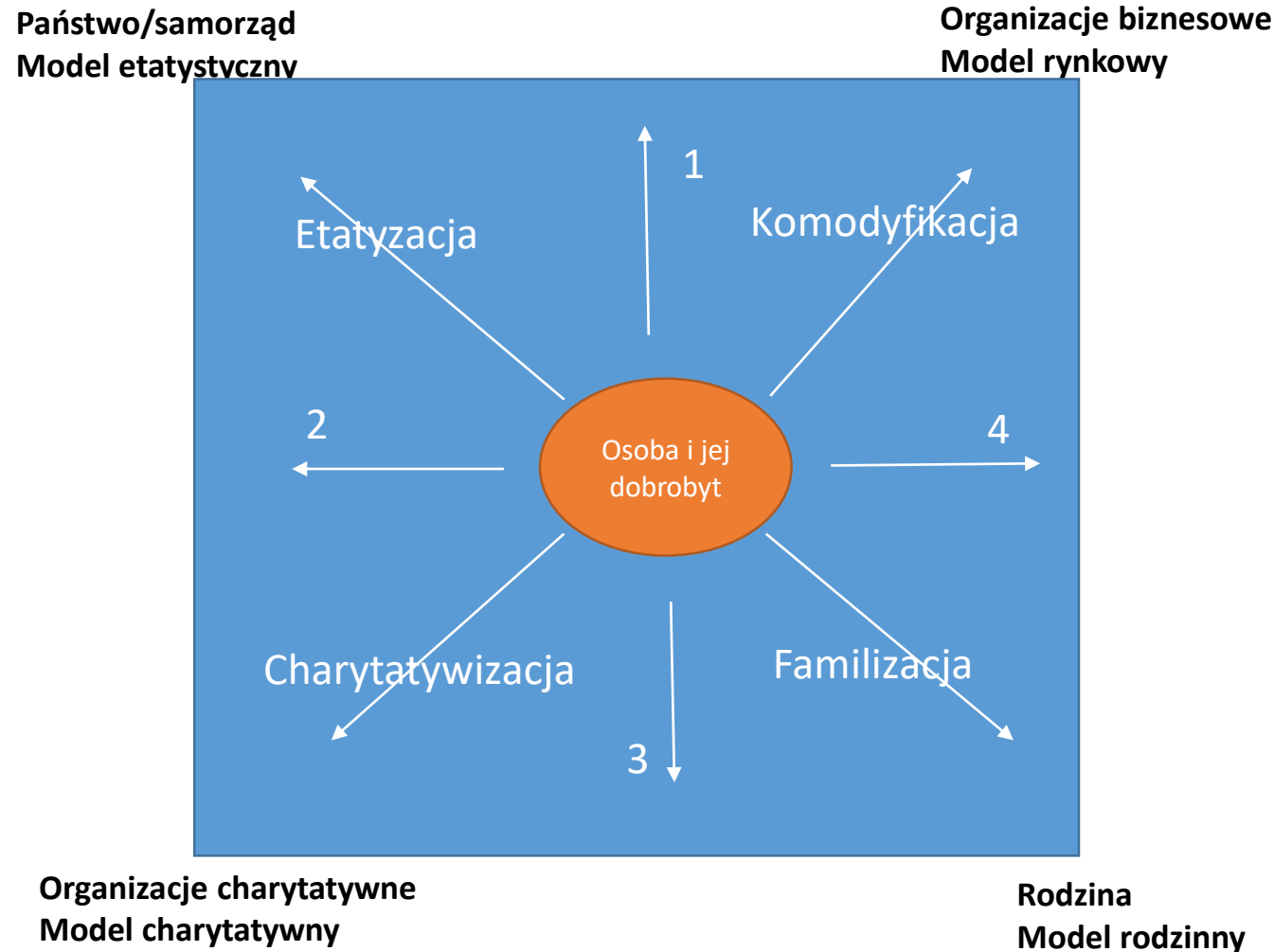
Instytut Polityki Społecznej

Konferencja „Planowanie i rozwój usług w jednostkach
organizacyjnych pomocy społecznej”

Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej

15-16 listopada 2017

Polityka rodzinna w czworokącie modeli dobrobytu osoby

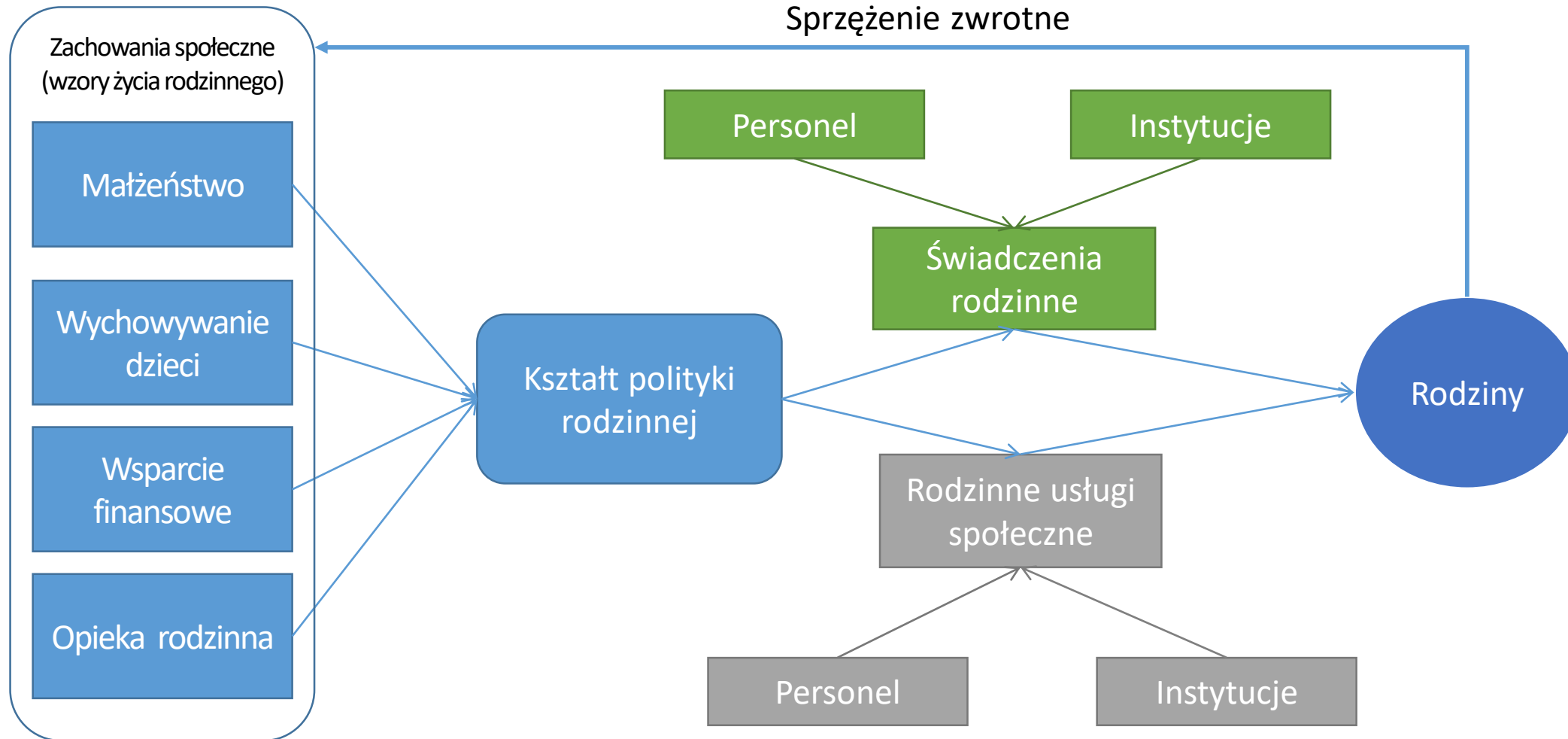
Typy polityki rodzinnej – wzmacniające zależność dobrobytu osoby od rodziny

- Familizacyjny
- Familizacyjno-charytatywizacyjny (3)
- Familizacyjno-komodyfikacyjny (4)

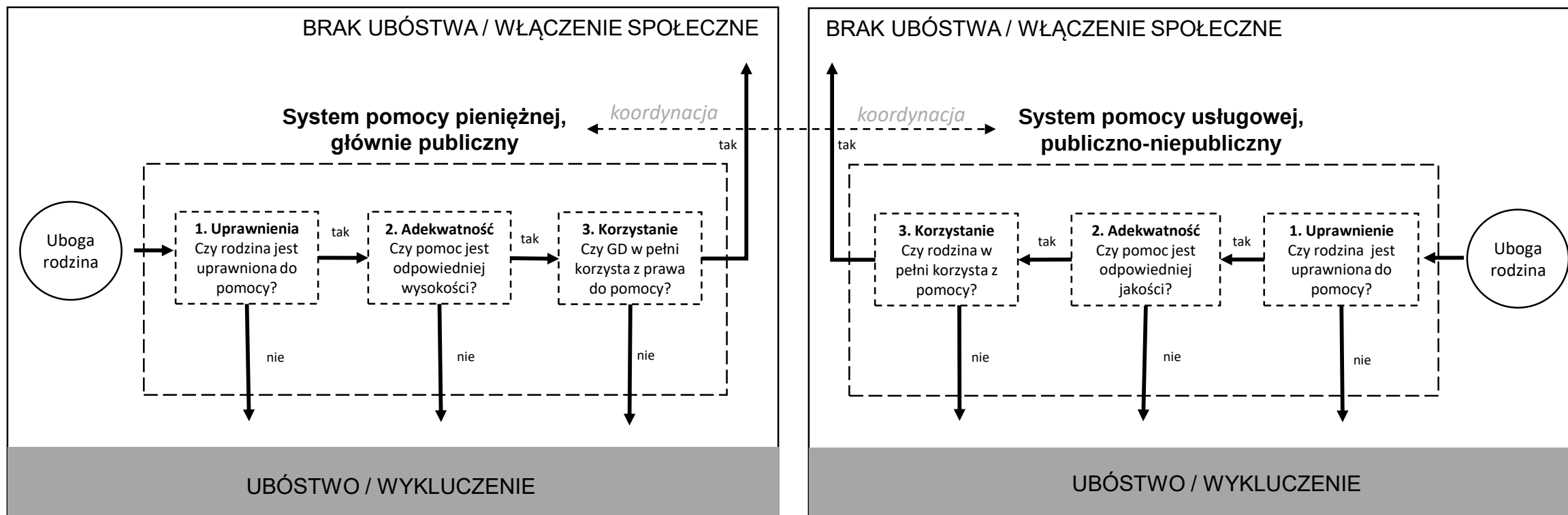
Typy polityki rodzinnej – osłabiające zależność dobrobytu osoby od rodziny

- Defamilizacyjno-etatyzacyjny (1)
- Defamilizacyjno-komodyfikacyjny (2)
- Defamilizacyjno-charytatywizacyjny (3)

Polityka rodzinna – kontekst oraz świadczenia i usługi

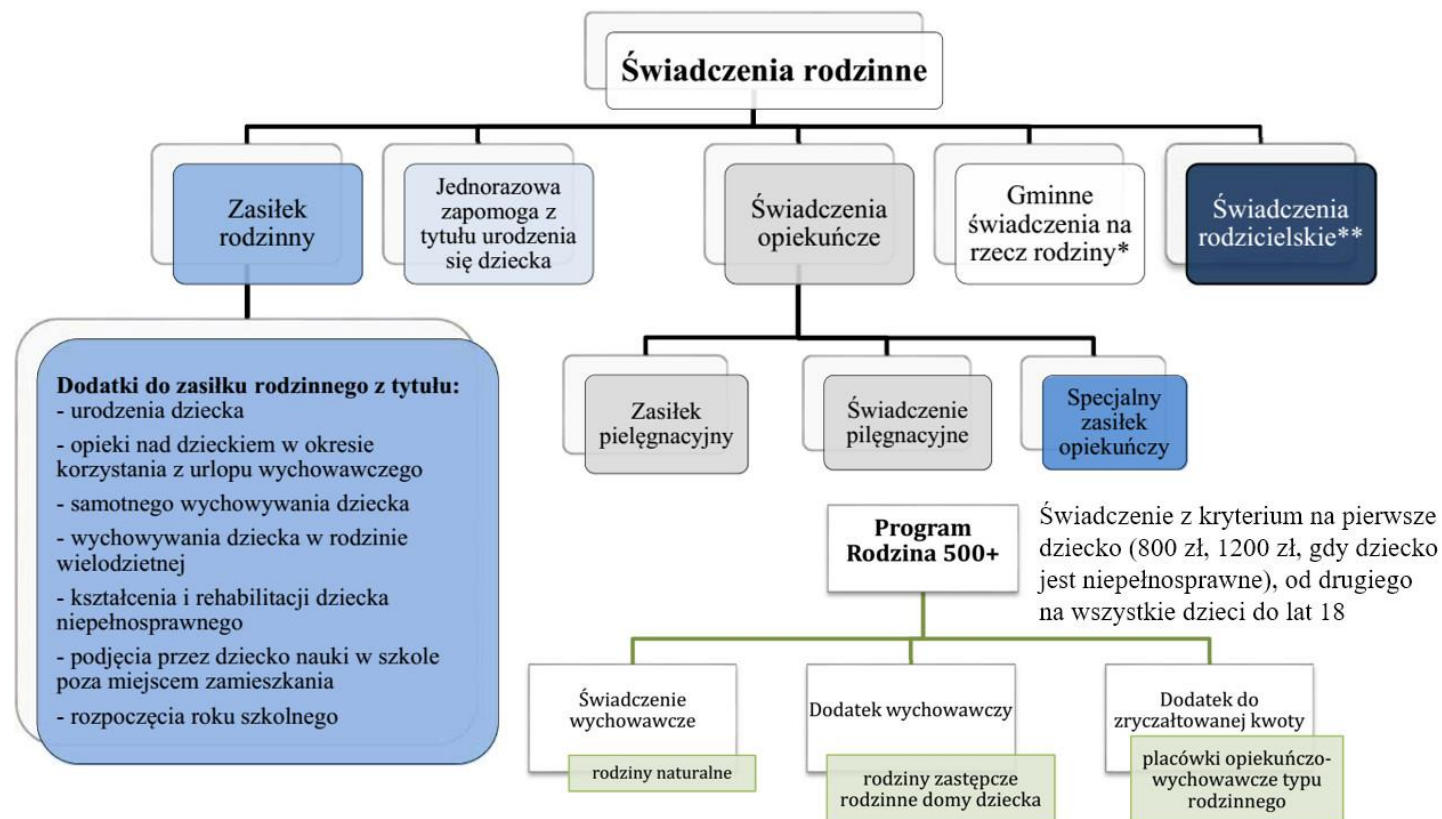

Dwa filary pomocy rodzinie ubogiej: pomoc pieniężna i pomoc usługowa

C. Behrendt, *At the Margins of the Welfare State: Social Assistance and the Alleviation of Poverty in Germany, Sweden, and the United Kingdom*, 2002, dodane przez R.S.: system pomocy usługowej oraz zagadnienie koordynacji

Pomoc pieniężna dla rodzin

Na schemacie brakuje:

- świadczenia alimentacyjnego, kryterium 725 zł, maksymalnie 500 zł
- zasiłku dla opiekuna
- ulg podatkowych na dzieci, które są zwrotne od 2014 r.

- Świadczenie, dla którego kryterium dochodowe wynosi 1922 zł netto na osobę w rodzinie
- Świadczenie, dla którego kryterium dochodowe wynosi 764 zł na osobę w rodzinie (od 1 XI 2015)
- Świadczenie, dla którego kryterium dochodowe wynosi 674 zł na osobę w rodzinie lub 764 zł - jeśli w rodzinie wychowuje się dziecko niepełnosprawne (od 1 XI 2015)
- Świadczenie przyznawane bezterminowo lub do końca miesiąca, w którym traci ważność orzeczenie o niepełnosprawności
- Świadczenie przyznawane niezależnie od wysokości dochodu

* Ustalane uchwałą rady gminy i finansowane z jej budżetu, funkcjonują od 5 IX 2015 r.

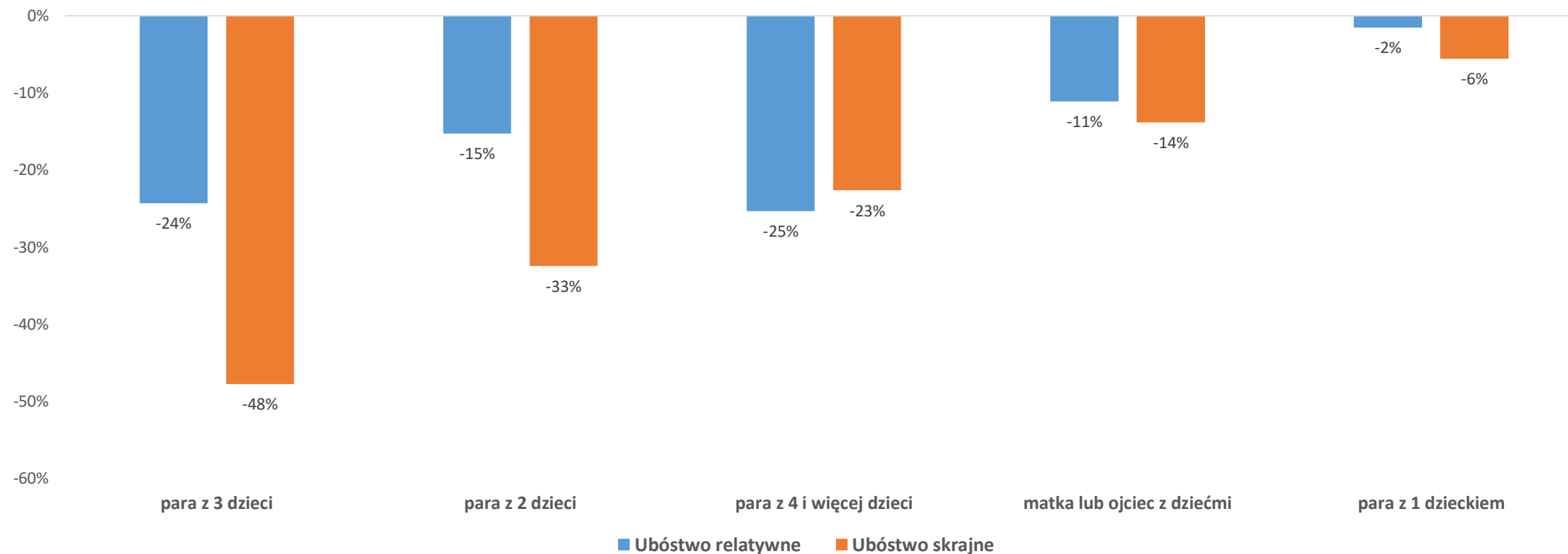
**Przyznawane od 1 stycznia 2016 r. osobom które urodziły dziecko nieotrzymującym zasiłku macierzyńskiego lub uposażenia macierzyńskiego.

Krótką historia świadczeń pieniężnych dla rodzin

- **Zasiłek rodzinny** ze świadczenia dla ubezpieczonych staje się świadczeniem dla ubogich rodzin w ustawie o zasiłkach rodzinnych i pielęgnacyjnych (1994)
- Zasiłek rodzinny wraz z nowym **zestawem dodatków** zostaje umieszczony w ustawie o świadczeniach rodzinnych (2003)
- Zasiłek dla rodziców dzieci niepełnosprawnych rezygnujących z pracy z pomocy społecznej przeniesiony do ustawy o świadczeniach rodzinnych i zostaje nazwany **świadczeniem pielęgnacyjnym** (2003)
- **Świadczenie pielęgnacyjne bez kryterium dochodowego** (2009)
- Likwidacja Funduszu Alimentacyjnego (FA), wprowadzono zaliczkę alimentacyjną (2003), FA przywrócony i **świadczenie alimentacyjne** (2007)
- **Świadczenie rodzicielskie** (2015)
- **Świadczenie wychowawcze** (2016)
- Duża **ulga podatkowa na dzieci** (od 2007), **możliwość zwrotu** w razie za małego dochodu, aby wykorzystać w pełni (od 2014)

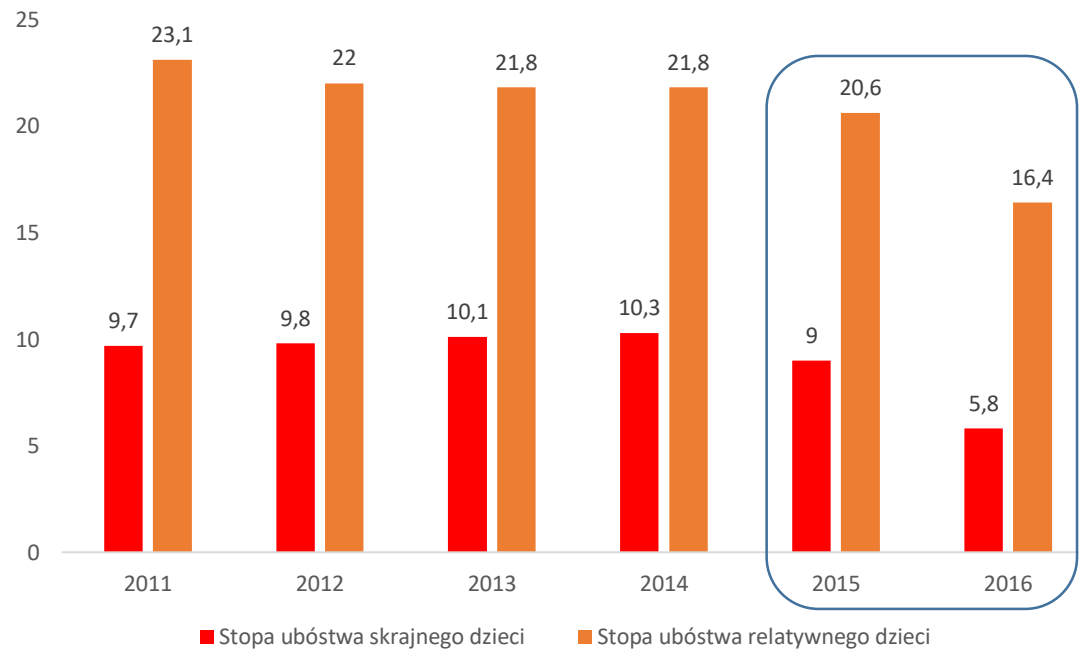
Jakie są wyniki? Ubóstwo finansowe rodzin z dziećmi między rokiem 2015 i 2016

Zmiana procentowa ubóstwa relatywnego i skrajnego w różnych typach rodzin z dziećmi
(malejąco według ubóstwa skrajnego, 2015 do 2016 r.)

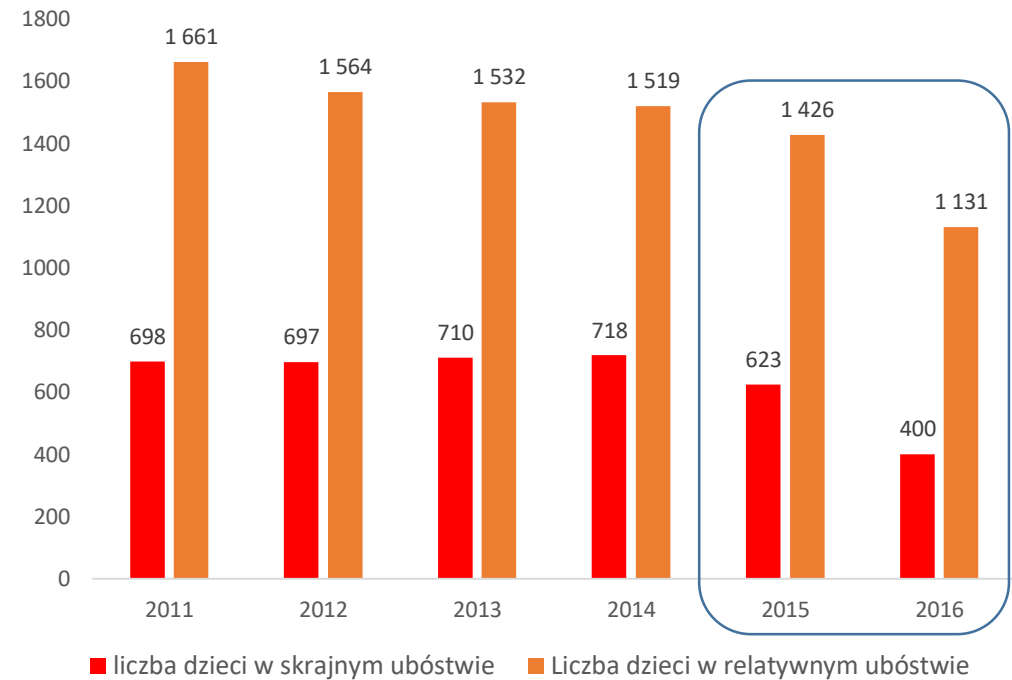

Czy udało się nam zlikwidować ubóstwo finansowe dzieci? Jeszcze nie

Odsetek ubogich dzieci w ujęciu relatywnym i absolutnym
(w %)

Liczba dzieci ubogich relatywnie i absolutnie (w tys.)

Jak pomagać rodzinom – stanowiska skrajne i umiarkowane

- **Jak pomagać rodzinom?**

- **Pomagać pieniądze**, aby sobie kupili to, czego im potrzeba (dobra i/lub usługi)
- **Pomagać niepieniężnie**, dając im to, czego potrzeba bezpośrednio (dobra i/lub usługi)

- **Możliwe stanowiska skrajne**

- **Pomagać tylko pieniądze**, ludzie lepiej wiedzą, czego im potrzeba
- **Pomagać tylko niepieniężnie**, ludzie nie wiedzą, czego im potrzeba, a jeżeli wiedzą i tak ulegają pokusom i wydają na coś innego

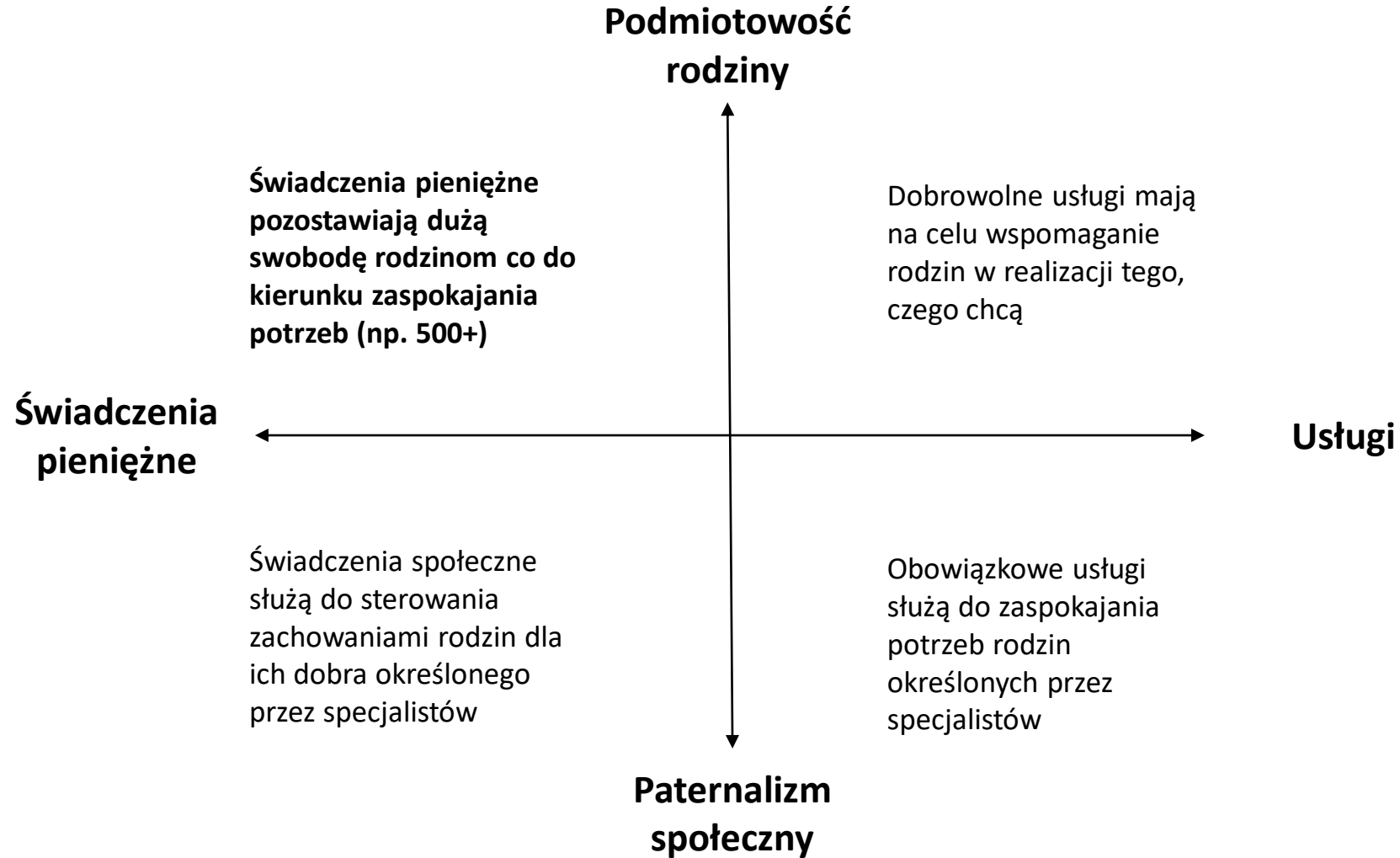
- **Stanowisko umiarkowane**

- Czasem potrzeba tylko pomocy pieniężnej, czasem tylko niepieniężnej, a czasem i takiej i takiej

Pomaganie świadczeniami – dwie funkcje pomocy pieniężnej

Pieniądze na zaspokajanie potrzeb	Pieniądze jako instrument wpływu na zachowania (bodźce ekonomiczne)
• Pieniądze bez określenia ich przeznaczenia • Pieniądze na zakup określonych dóbr i/lub usług	• Nagrody za zachowania zgodne z oczekiwaniami • Sankcje pieniężne za zachowanie niezgodne z oczekiwaniami • Odmowa świadczenia • Zmaniejszenie świadczenia • Zamiana świadczenia na rzeczy/usługi

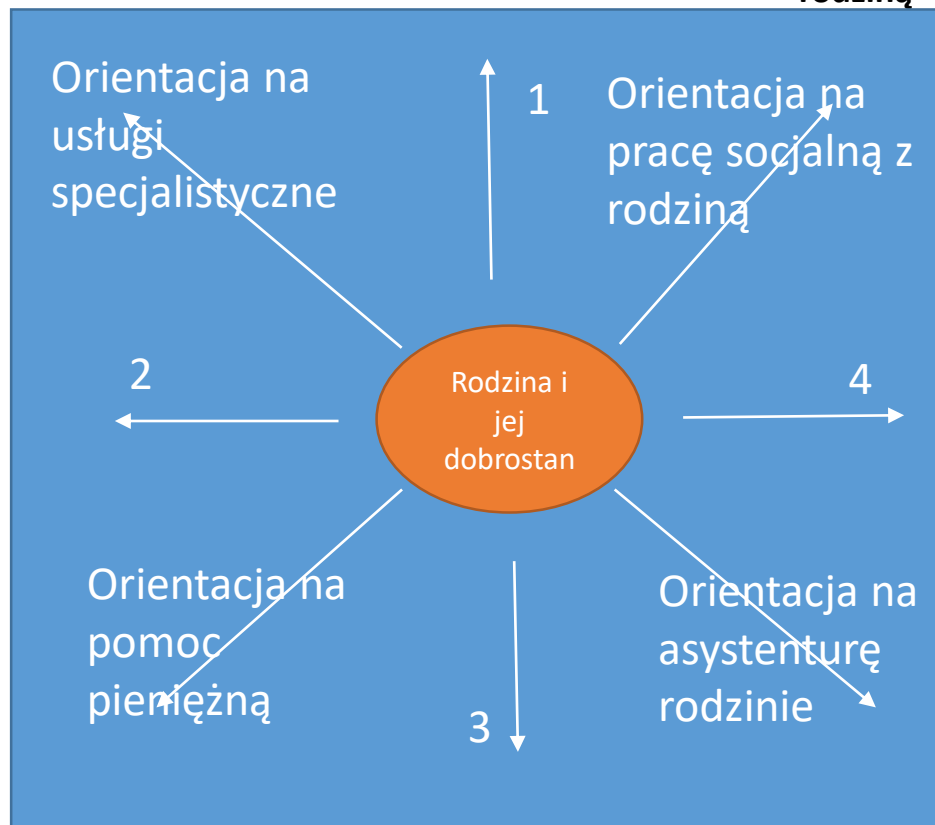
Polityka rodzinna w dwóch wymiarach

Czworokąt pomocy rodzinie

Usługa specjalistyczna
dla rodziny

Praca socjalna z
rodziną

Pomoc materialna,
przyznawanie świadczeń

Asystentura
rodzinie

Modele mieszane dwuskładnikowe

- Usługi specjalistyczne i praca socjalna (1)
- Usługi specjalistyczne i pomoc materialna (2)
- Asystentura rodzinie i pomoc materialna (3)
- Asystentura rodzinie i praca socjalna (4)
- Usługi specjalistyczne i asystentura rodzinie
- Pomoc materialna i praca socjalna

Praca socjalna z rodziną a asystentura rodzinie – kilka możliwych powiązań

- **Praca socjalna z rodziną jest tożsama z asystenturą rodzinie**
- **Praca socjalna z rodziną usługa główna** (np. terapia rodziny), asystentura rodzinie usługa pomocnicza (np. pomoc w czynnościach wychowawczych)
- **Praca socjalna z rodziną usługa pomocnicza** (np. postępowanie w sprawie przyznania asystenta), asystentura rodzinie usługa główna (np. terapia rodzin)
- **Praca socjalna i asystentura rodziny usługi pomocnicze w stosunku do usługi głównej** (np. terapii rodziny)
- Praca socjalna z rodziną niezależna usługa, asystentura rodzinie niezależna usługa

Praca socjalna z rodziną i asystentura rodzinie a postępowania w sprawach świadczeń

- **Praca socjalna z rodziną, czy zintegrowana ze świadczeniami pieniężnymi z pomocy?**
 - Tak - model zintegrowanej pracy socjalno-świadczeniowej
 - Nie - model rozdzielonej pracy socjalnej i pracy świadczeniowej
- **Asystentura rodzinie, czy zintegrowana ze świadczeniami z pomocy/rodzinnymi?**
 - Tak - model zintegrowanej asystentury rodzinno-świadczeniowej
 - Nie - model rozdzielonej asystentury rodzinie i pracy świadczeniowej

Praca socjalna z rodziną i asystentura rodzinie – cztery modele powiązania ze świadczeniami

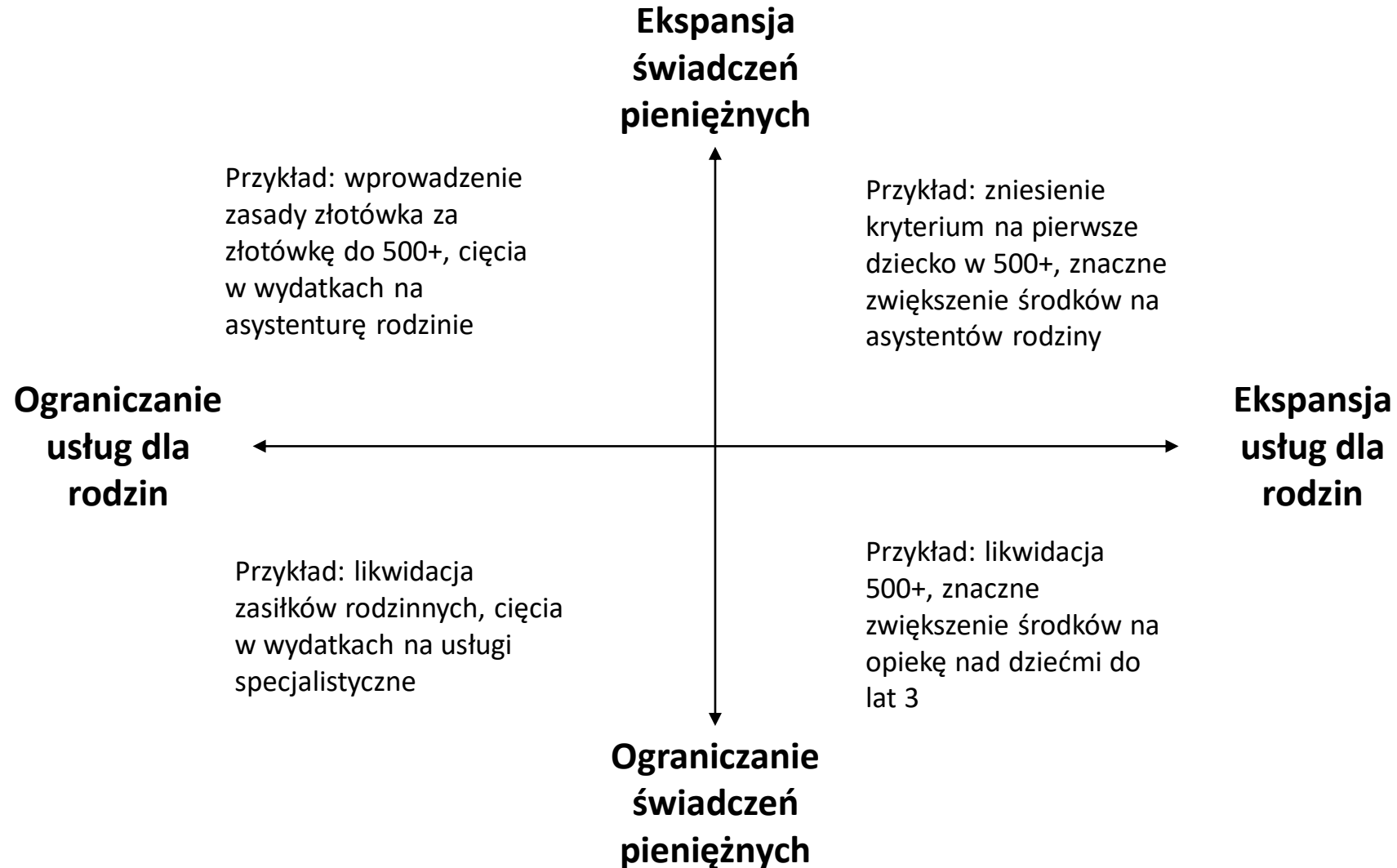
<i>Asystentura rodzinie</i>	<i>Praca socjalna z rodziną</i>	
	<i>Zintegrowana ze świadczeniami</i>	<i>Rozdzielona od świadczeń</i>
<i>Zintegrowana ze świadczeniami</i>	Praca socjalna i asystentura rodzinie zintegrowane ze świadczeniami	Asystentura rodzinie zintegrowana ze świadczeniami, praca socjalna z rodziną rozdzielona od świadczeń
<i>Rozdzielona od świadczeń</i>	Praca socjalna z rodziną zintegrowana ze świadczeniami z pomocy, asystentura rodzinie oddzielona od świadczeń	Świadczenia odrębne od pracy socjalnej i od asystentury rodzinie

Jak interpretować 500+ w kontekście polityki rodzinnej?

Jakie będą kolejne reformy?

- **Czy 500+ otwiera nowy rozdział w polskiej polityce rodzinnej?**
 - **Nie**, jest to kolejne świadczenie pieniężne, które jest dla większej liczby rodzin i hojniejsze, ale nie jest to nowa jakość, dodatkowo komplikuje system...
 - **Tak**, jest to zdecydowany krok w kierunku powszechności świadczeń rodzinnych (po becikowym i świadczeniu pielęgnacyjnym)
- **Co dalej w reformach polityki rodzinnej po 500+?**
 - **Reformowanie 500+**: czy bez kryterium na pierwsze dziecko, czy złotówka za złotówkę, czy powyżej 18 roku życia dla dzieci uczących się?
 - **Pozostawienie 500+ w obecnym kształcie**, uwaga przenosi się na reformowanie innych świadczeń: czy likwidacja zasiłków rodzinnych?
 - **Pozostawiamy 500+ w obecnym kształcie**, podobnie resztę świadczeń, uwaga przenosi się na usługi wsparcia rodziny i pomocy społecznej: czy rozwój pracy socjalnej z rodziną, asystentury rodzinie, czy integracja usług dla rodziny?

Cztery ogólne scenariusze rozwoju

Wnioski

- System szeroko rozumianych świadczeń rodzinnych znacznie rozwinęto wraz z wprowadzeniem kolejnych świadczeń
 - Nowe świadczenia miały wypełniać luki (świadczenie rodzicielskie) lub upowszechniać wsparcie (500+)
 - System świadczeń stał się skomplikowany i droższy
- Wprowadzono nowe usługi dla rodzin, głównie asystentura rodzinie
- W pomocy społecznej reformy nie zostały przeprowadzone, choć były zaawansowane projekty zmian nastawionych na rozdzielenie pracy socjalnej od świadczeń
- **Najprawdopodobniejszy scenariusz to wstrzymanie rozwoju świadczeń pieniężnych i rozwijanie systemu usług dla rodzin**